

SCÈNES IN DE GESCHIEDENIS
VAN HET VREDEGERECHT

SCÈNES DE L'HISTOIRE DE
LA JUSTICE DE PAIX

Verslagboek van de eerste dag van het internationaal colloquium
“De vrederechter in Europa”, Gent-Rotterdam

Actes de la première journée du colloque international
“Le juge de paix en Europe”, Gand-Rotterdam

G. MARTYN (ed.)

A.M.J.A. BERKVEN - M. BOST - E. CALLEBAUT - B. DEBAENST - A. DECEUNINCK -
J.-P. GOFFINON - G. MARTYN - J.-P. NANDRIN - G. ROMMEL - B. TRUFFIN -
S. VANDENBOGAERDE - W. VAN DAMME - A. VAN DEN BOSSCHE -
E. VAN DEN EEDEN - E. VERDONCK - E. VON BÓNÉ

2011

die Keure la Charte

Reeds verschenen dossiers/Dossiers déjà parus:

1. 50 ans d'application de la loi sur les baux commerciaux/50 jaar toepassing van de Handelshuurwet, P. JADOUL - M. VLIES (ed.), XIII + 268 p.
2. Actualia ouderlijk gezag, voogdij en voorlopig bewind/Actualités en matière d'autorité parentale, de tutelle et d'administration provisoire, S. MAERTENS - G. BENOIT (ed.), 2004, 184 p.
3. Evaluatie van de nieuwe wetgeving inzake de verkeersveiligheid, D. VAN TRIMPONT (ed.), 2006, 112 p.
4. Chronique de droit à l'usage des juges de paix et de police/Rechtskroniek voor de vrede- en politierechters 2006, P. LECOCQ - C. ENGELS (ed.), 2006, 276 p.
5. La circulation routière, B. DUBUISSON - P. JADOUL (ed.), 2006, 240 p.
6. La responsabilité civile des parents, G. BENOIT - P. JADOUL (ed.), 2006, 146 p.
7. Rechtskroniek voor de vrede- en politierechters 2007/Chronique de droit à l'usage des juges de paix et de police 2007, C. ENGELS - P. LECOCQ (ed.), 2007, 398 p.
8. Snelheid en sturen onder invloed/La vitesse et la conduite sous influence, D. VAN TRIMPONT (ed.), 2007, 304 p.
9. Chronique de droit à l'usage des juges de paix et de police 2008/Rechtskroniek voor de vrede- en politierechters 2008, P. LECOCQ - C. ENGELS (ed.), 2008, 360 p.
10. Woonnormen: Vlaanderen, Brussel/Normes d'habitation: Wallonie, Bruxelles, T. BILLIET, F. DEGIVES, P. DE SMEDT, F. LAMBOTTE, S. LEPRINCE, J. SOHIER, 2008, 158 p.
11. Le tableau indicatif révisé/De indicatieve tabel herzien, W. PEETERS (ed.), 2008, 170 p.
12. Rechtskroniek voor de vrede- en politierechters 2009/Chronique de droit à l'usage des juges de paix et de police 2009, C. ENGELS - P. LECOCQ (ed.), 2009, XXIV + 490 p.
13. Chronique de droit à l'usage des juges de paix et de police 2010/Rechtskroniek voor de vrede- en politierechters 2010, P. LECOCQ - C. ENGELS (ed.), 2010, XVIII + 370 p.
14. Les expulsions de logement/Uithuiszettingen, N. BERNARD (ed.), XVI + 214 p.
15. Rechtskroniek voor de vrede- en politierechters 2011/Chronique de droit à l'usage des juges de paix et de police 2011

D/2011/0147/410
ISBN 978 90 4861 223 9
Bestelcode: 2002 112 103

© 2011
die Keure
Kleine Pathoekeweg 3, 8000 Brugge
Tel.: 050/47.12.72 - Fax: 050/33.51.54
E-mail: juridische.uitgaven@diekeure.be
Internet: www.diekeure.be

la Charte
Rue Guimard 19, 1040 Bruxelles
Tél.: 02/512.29.49 - Fax: 02/512.26.93

Niets uit deze uitgave, zelfs gedeeltelijk, mag openbaar gemaakt worden, gereproduceerd worden, vertaald of aangepast, onder enige vorm ook, hierin begrepen fotokopie, microfilm, bandopname of plaat, of opgeslagen worden in een geautomatiseerd gegevensbestand behoudens uitdrukkelijke en voorafgaande toestemming van de uitgever.

Aucun extrait de cette édition ne peut, même partiellement, être communiqué au public, reproduit ni traduit ou adapté sous quelque forme que ce soit moyennant photocopie, microfilm, enregistrement ou tout autre moyen, ou être saisi dans une banque de données sans l'autorisation écrite et préalable de l'éditeur.

109801

INHOUDSTAFEL TABLE DES MATIÈRES

Ten geleide - Avant-propos
door G. Martyn 1

De vele geschiedenissen van het vredegerrecht
door G. Martyn 3

1. Inleiding 5
2. Een studiedag, een boek, veel invalshoeken 5
3. Bibliografische wegwijzers voor verder onderzoek 12

Verbaliser le juge
par G. Rommel 19

1. L'ordre des raisons 21
2. Les dix thèses créatrices continues de l'institution 23
3. Des compétences à l'agir du juge 28
4. De l'agir du juge à son expérience du monde 30
5. La discipline, tutrice de l'expérience du monde 31
6. L'art de juger, source et produit de l'éthique du juge 32

Les antécédents anglais et la naissance de la justice de paix française
par J.-P. Goffinon 35

1. Les origines anglaises 37
  - 1.1. Note préliminaire 37
  - 1.2. Les enfants d'Edouard 37
  - 1.3. La paix du roi 38
  - 1.4. Une corporation de notables bénévoles 39
  - 1.5. L'évolution d'après-guerre 40
2. Le faux anglicisme de la Révolution française 43
  - 2.1. Le mot et la chose 43
  - 2.2. Les fils de Thouret 44
  - 2.3. Les pères de Thouret 47
  - 2.4. Le décret du 16 et 24 août 1790 49

v

INHOUDSTAFEL - TABLE DES MATIÈRES

2.5. La procédure	52
2.6. Compétences pénales	52
2.7. L'épreuve des faits	53
3. Un exemple: scènes de la justice de paix à Fosses-la-Ville en 1796	54
4. Conclusion	56

‘Juges de paix avant la lettre’ in Midden- en Noord-Limburg, voorafgaand aan de invoering van de vrederechten in de Franse tijd
par A.M.J.A. Berkvens 57

1. Inleiding	59
2. De instructie van 28 december 1779	61
3. Van de instructie van 1779 naar de gerechtelijke hervormingen van 1786-87 in Pruisisch Gelre	62
4. De preliminaire conciliatie volgens het reglement voor de ondergerechten in Pruisisch Gelre van 21 juni 1786	66
5. Conclusie	70

Tweehonderd jaar ontwikkeling van de competentie van de vrederechter/kantonrechter in Nederland (1811-2011)
door E. von Bóné 71

1. Inleiding	73
2. De competentie van de vrederechter 1811-1838	74
3. De competentie van de kantonrechter sinds 1838	75
4. De absolute competentie van de kantonrechter anno 2011	78
5. Conclusie en aanbeveling	79

La professionnalisation des justices de paix. De l'utopie à la rigueur
par J.-P. Nandrin 83

1. L'idéologie de la pureté, de la simplicité et de la proximité	85
2. La justice de paix en Belgique: de la méfiance à la confortation	88
2.1. Les bases constitutionnelles: mode de nomination et inamovibilité	88
2.2. La loi organique de 1832: une confiance sous condition	91

VI

2.2.1. Une justice malmenée ...	92
2.2.2. ... mais sauvée	93
2.3. Résidence et capacité: deux facettes de la professionnalisation	94
2.3.1. L'obligation de résidence	94
2.3.2. Nommer des juristes	95
2.3.3. La conciliation confirmée	97
2.3.4. Vers la professionnalisation légale par le biais de l'enseignement	98
3. Conclusion	99

De vrederechten in het arrondissement Kortrijk vanaf hun ontstaan tot en met de constitutie van het jaar VIII

door A. Deceuninck 101

1. Het ontstaan van de vrederechten in de geannexeerde gebieden	103
2. De inkomsten van een vrederechter en zijn griffier	106
3. Wachten op wedde	106
4. De huisvesting en de uitrusting van de vrederechten	107
5. Beroep of functie van de eerste vrederechters en griffiers	110
6. De vrederechter als politierechter en officier van gerechtelijke politie	113
7. De taal van het vrederecht	114
8. Van de Grondwet van het jaar III naar de Grondwet van het jaar VIII	115

Het vrederecht van Hoogstraten in de late 19de eeuw

door A. Van den Bossche 117

1. Een nieuw vrederecht te Hoogstraten in 1876	119
2. Het kanton en de kantonhoofdplaats	123
3. De vrederechter	124
4. De rechtspraak in 1876	126
5. Besluit	127

Vive Lejeune! Het Tijdschrift van de vrederechters (1892-2011)

door S. Vandenbogaerde 129

1. Inleiding	131
2. Jules Lejeune, 'le ministre de la Paix'	132
3. De nood aan een <i>Union des Juges de Paix</i>	136
4. De Eerste Wereldoorlog en het Interbellum	138
5. De Tweede Wereldoorlog en de naoorlogse periode	142

VII

6. Het <i>Tijdschrift van de vrederechters</i> vandaag	145
7. Besluit	146

Een ‘accident de parcours’?

De bevoegdheid van de vrederechter voor arbeidsongevallen in de wet van 1903

door B. Debaenst 147

1. Inleiding	149
2. De voorgeschiedenis van de wet op de arbeidsongevallen van 1903	150
3. Arbitragetribunalen	153
4. De gewone burgerlijke rechtbanken	155
5. De vrederechter	156
6. De arbeidsongevallenwet van 1903	158
7. Arbeidsongevallen voor de vrederechter (1905-1970)	159
8. De gerechtelijke hervormingen van 1967-1970	160
9. Besluit	161

De invloed van de Eerste Wereldoorlog op de rechtspraak van het vredegerecht te Ledeberg

door W. Van Damme 167

1. Inleiding	169
2. De invloed van de Eerste Wereldoorlog op de werking van het vrederecht	170
2.1. Enkele actoren in de procesvoering	170
2.2. Het ogenblik van de dagvaarding, de inleidende zitting en de uitspraak en de duur van de procesvoering	171
2.3. Het taalgebruik in de vonnissen	174
3. De invloed van de Eerste Wereldoorlog op de rechterlijke oordeelsvorming	175
3.1. Een greep uit de huurgeschillen tijdens de Eerste Wereldoorlog	176
3.1.1. Huurgeschillen voor de oprichting van het arbitragetribunaal	176
3.1.2. Een afzonderlijke rechtbank voor de huurgeschillen: het arbitragetribunaal	178
3.2. De naoorlogse Belgische wetgevende macht als beschermster van de arme huurder: de jurisprudentiële toepassing van de verschillende huishuurwetten	181

3.2.1. De periode 14 mei 1919-14 augustus 1920	182
3.2.2. De periode 15 augustus 1920-22 februari 1923	185
3.2.3. De periode 23 februari 1923-31 december 1923	189
3.3. Sporen van de oorlog in de geschillen over arbeidsongevallen?	191
3.4. Alimentatie in oorlogstijd	193
3.5. Enkele andere opvallende vonnissen	194
4. Besluit	195

Le juge de paix et la question des loyers sous l'occupation allemande (1914-1918)

par M. Bost 199

1. Introduction	201
2. La législation d'occupation en matière de loyers	202
2.1. La législation belge	202
2.2. Les innovations allemandes	203
3. Accueil des arrêtés allemands dans la jurisprudence belge	206
3.1. Avant les tribunaux d'arbitrage	206
3.2. L'arrêté du 10 février 1915: l'épineuse question du pouvoir législatif de l'occupant	207
4. Un autre aspect de la question: les organismes parajudiciaires voués à la conciliation des parties	214
5. Epilogue: sort de l'œuvre des tribunaux d'arbitrage après-guerre	216
6. Conclusion	218

De evolutie van de rechtspraak inzake dringende en voorlopige maatregelen in de periode 1976-2009

door E. Callebaut 219

1. Algemeen	221
2. Oorsprong van de dringende en voorlopige maatregelen	222
3. Toepassingsvoorwaarden	224
3.1. Grof plichtsverzuim of ernstige verstoring van de verstandhouding	224

IX

3.2. Voorlopig en dringend karakter van de maatregelen	226
3.2.1. Voorlopig karakter	226
3.2.2. Dringend karakter	227
3.2.3. Restrictieve en permissieve visie	228
4. Maatregelen	229
4.1. Afzonderlijke woonst	230
4.2. Maatregelen betreffende de goederen	230
4.2.1. De gezinswoning	230
4.2.2. Roerende goederen	232
4.2.3. Vervreemdingsverbod	232
4.3. Onderhoudsuitkering tussen echtgenoten	233
4.3.1. Algemeen	233
4.3.2. Beperking in de tijd	234
4.3.3. Toekenning en begroting van de onderhoudsbijdrage	234
4.4. Maatregelen betreffende de persoon en de goederen van de kinderen	236
4.4.1. Ouderlijk gezag en verblijf	236
4.4.2. Onderhoudsbijdrage	238
5. Enkele statistische gegevens	238
5.1. Algemeen	238
5.2. Kenmerken van de partijen	239
5.3. Kenmerken van de procedure	240
5.4. Rechtsbijstand	242
6. Besluit	242

De invloed van het mens- en maatschappijbeeld van de vrederechter op de beslissingen inzake dringende en voorlopige maatregelen: een genderanalyse

door E. Verdonck 245

1. Inleiding op de probleemstelling	247
2. Eerder onderzoek naar genderverschillen tussen rechters	250
3. Het onderzoek	253
3.1. Kwantitatief onderzoek	253
3.1.1. Dringende en voorlopige maatregelen	253
3.1.2. Onderhoudsgelden	271
3.1.3. Conclusie	279

X

3.2. Kwalitatief onderzoek	279
3.2.1. Inleiding	279
3.2.2. Onderhoudsgelden: de criteria waarmee de vrederechters rekening houden	279
4. Besluit	284

Enjeux contemporains de la justice de proximité en matière conjugale: le rôle de la justice de paix dans une société multiculturelle
par B. Truffin 287

1. Justice de paix et multiculturalisme	289
2. Une méthode de recherche empirique et qualitative	290
3. Une diversité des récits dans la ‘mésentente’	292
3.1. Récits et papiers	293
3.2. Le poids et les déséquilibres des familles dans la vie conjugale	297
3.3. L’argent, le travail et les enfants	298
4. Les réponses du juge	300
4.1. Dispositifs communicationnels en chambre du conseil	300
4.2. Le juge et les papiers	301
4.3. Le juge et les autres hommes	302
4.4. Le juge, la séparation et les liens	304
4.5. Le juge, la séparation et la précarité	305
5. Conclusions	307

De vrederechter in volle ontwikkeling. Enkele bedreigingen en evenveel uitdagingen
door E. Van den Eeden 309

1. Het gaat om de bevoegdheden	311
2. De gezinsrechter bij uitstek	312
3. Een gegijzelde rechter?	313
4. Een beschermrechter	314
5. Rechter in de buurt en van de buurt	315
6. Naar een nieuwe beheersstructuur	316

Over de auteurs 319

TEN GELEIDE - AVANT-PROPOS

Dit dossier van het *Tijdschrift van de vrederechters* is een dik boek geworden. Het bundelt de lezingen van een studiedag, die in Gent georganiseerd werd door Studipolis, in samenwerking met de Vakgroep Grondslagen en geschiedenis van het recht. In het Filmplateau van de Gentse Rechtsfaculteit kwamen op vrijdag 27 oktober 2011 enkele tientallen magistraten, advocaten en academici luisteren naar uiteenzettingen over het congressthema 'Scènes uit de geschiedenis van het vredegerecht – Scènes de l'histoire de la justice de paix'.

La journée d'étude était suivie, le lendemain 28 octobre 2011, par un colloque international à l'Université Erasme à Rotterdam, où étaient abordés, en Anglais, plusieurs aspects comparatistes des justices locales en Europe. L'organisation des deux volets, l'un historique à Gand, l'autre comparatiste à Rotterdam, est le produit d'une collaboration entre la *Rotterdam Erasmus School of Law* et l'*Instituut voor rechtsge-schiedenis* gantois. Ce sont plus particulièrement et respectivement Emese von Bóné et Georges Martyn qui ont pris l'initiative, tous deux étant passionnés par cet institution remarquable qu'est la justice de paix, produit du siècle des Lumières et de la Révolution française. Un changement tout récent des compétences du juge de canton néerlandais, et le projet du législateur belge d'ériger des tribunaux de famille, ont été deux des multiples raisons pour deux jours de réflexion sur le juge de paix en Europe. De studiedag sloot daarenboven de maand verblijf in Gent af van de Rotterdamse hoogleraar Laurens Winkel, titularis van de Marcel Storme Leerstoel 2011-12.

In deze gepubliceerde akten komen zowel gevestigde (rechts)historici als lokale vorschers aan het woord. Enkele jonge juristen krijgen ook de gelegenheid de resultaten van hun masterproefonderzoek voor te stellen. Het vredegerecht wordt bekeken vanuit verschillende invalshoeken. Il n'y a, en effet, pas une grande histoire de la justice de paix... Les justices et les juges de paix sont sources vivantes d'une multitude de grandes et petites histoires, qui peuvent être abordées de façon sociologique, anthropologique, philosophique etc. Le lecteur trouvera un peu de tout dans ce livre.

Studiedag en boek kwamen tot stand in aangename samenwerking met mevrouw Annelies Claeys van Studipolis en de heer Philippe Pereira Meco van uitgeverij die Keure. Dank gaat vooral ook uit naar het *Koninklijk Verbond van de Vrede- en Politie-rechters – Union Royale des Juges de Paix et de Police*, dat onmiddellijk enthousiast reageerde op het voorstel om het congres te organiseren, in de reeks *Dossiers* van zijn tijdschrift een forum aanbood en via zijn leden waardevolle suggesties deed. De publicatie komt ten slotte ook mede tot stand in het kader van het onderzoeksprogramma Interuniversitaire Attractiepool 06/01 'Justice and Society: sociopolitical history of justice administration in Belgium (1795-2005)' (Programma Interuniversitaire attractiepoolen – Belgische staat – programmatorische federale dienst Wetenschapsbeleid).

Gent, oktober 2011
Prof. dr. Georges Martyn